

№ 09 (602)
Сакавік 2016 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- ☞ **Ушанаванне: мазалаўскія сцяжынкi Аляксея Сапунова – стар. 2**
- ☞ **«Берагіня»: вытрымкі з Рэгламента фестывалю-конкурсу – стар. 3**
- ☞ **Бажанства: Першая сусветная ў Полацку – стар. 5**
- ☞ **Вяртанне: протаіерэй Аляксандр Коўш – стар. 6**

Са святам вясны, дарагія жанчыны!

Гаспадыня «Берагіні»
Святлана Беразоўская з дачкой

Падрабязнасці на стар. 4

На тым тыдні...

✓ 23 лютага ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі адкрылася кніжная выстаўка «Філасофія і сацыялогія – это мой выбор, это моя судьба», прымеркаваная да

манаграфіяў і больш як тысячы навуковых публікацыяў.

✓ 23 лютага адбыўся навукова-метадалагічны семінар кафедры гісторыка-культурнай спадчыны Рэспубліканскага інстытута вышэйшай школы, прысвечаны Тадэвушу Рэйтану – яскравай постаці палітычнай гісторыі Беларусі другой паловы XVIII ст. У семінары ўдзельнічалі прафесары і выкладчыкі кафедры, а таксама запрошаныя спецыялісты Аляксей Жлутка, Вольга Гарбачова, Зміцер Юркевіч, Анатоль Сцебурака.

✓ 23 лютага ў арт-холе Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі адкрылася выстаўка вышытых карцінаў «Прадчуванне вясны» клуба «Сузор'е» грамадскага аб'яднання «Беларускі саюз жанчын». Выстаўка была падрыхтаваная пры падтрымцы мастацкай

галерэі «Універсітэт культуры» Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў.

✓ 24 лютага ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі адбылася прэзентацыя выдання «Михал Клеофас Огинский:

политик, дипломат, министр». Аўтар кнігі – доктар гуманітарных навук, старшы навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі Літвы, дацэнт Літоўскага эдукалагічнага ўніверсітэта Рамуне Шмігельскітэ-Стукене, раскрывае перад чытачамі палітычную і дыпламатычную дзейнасць М.К. Агінскага ў 1786 – 1794 гг. Даследаванне грунтуецца на шматлікіх архіўных крыніцах, прысвечаных жыццю і творчасці выдатнага грамадскага і дзяржаўнага дзеяча і вядомага кампазітара, якія раней не публікаваліся. Манаграфія падрыхтаваная да 250-годдзя з дня нараджэння М.К. Агінскага, юбілей якога быў уключаны ЮНЕСКА ў спіс памятных датаў на 2015 год.

✓ 25 лютага ў мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» адкрылася выстаўка «Mini-print Талін – Мінск 2016»,

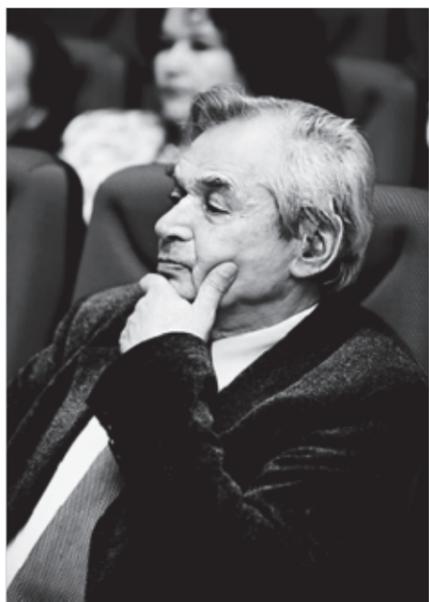
прысвечаная Дню незалежнасці Эстоніі і арганізаваная сумесна з пасольствам Эстонскай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь.

Мастакі, якія бяруць удзел у выстаўцы, стварылі працы ў фармаце малых формаў і ў сваіх кампазіцыях выкарыстоўвалі разнастайныя графічныя тэхнікі. Кожны аўтар паказвае ўласцівы толькі яму стыль ці почырк, пачынаючы ад філіграннага характару твора і заканчваючы мастацтвам вялікіх формаў.

✓ 26 лютага ў мастацкай галерэі «Універсітэт культуры»

адкрылася фотавыстаўка Юрыя Іванова «Невядомыя фотаздымкі Уладзіміра Мулявіна». Цягам многіх гадоў вядомы фатограф, адзін з блізкіх сяброў музыкі, зрабіў нямала здымкаў У. Мулявіна, многія з якіх будуць упершыню прадстаўлены публіцы.

✓ 28 лютага ў Беларускай дзяржаўным музеі народнай архітэктуры і побыту была зладжаная праграма «Мужчына-селянін». Наведнікаў чакаў інтэрактыўны распад пра лёс, побыт, рамяствы і прыгоды мужчыны канца XIX ст. у беларускай вёсцы.

85-годдзя акадэміка НАН Беларусі Яўгена Бабосава. Ён шырока вядомы ў навуковым свеце, яго даклады былі ўключаныя ў праграмы сямі Сусветных філасофскіх, сацыялагічных і паліталагічных кангрэсаў. Вучоны з'яўляецца аўтарам пяцідзясяці індывідуальных

МУЛЯВИНА

ТОРЖЕСТВЕННОЕ ОТКРЫТИЕ

26 февраля 2016 года в 17.00

Художественной галерее «Университет культуры» по адресу Октябрьская площадь, 1

Сцяжынкамі Аляксея Сапунова

Сёлета культработнікі аграгарадка Мазалава, што ў Віцебскім раёне, плануюць правесці шмат мерапрыемстваў у межах краязнаўчага праекта «Сцяжынкамі Аляксея Сапунова: ад Усвят да Віцебска». Мяркуюцца, што гэта паспрыяе фармаванню мясцовага культурна-турыстычнага брэндру, а дзякуючы выкарыстанню набыткаў матэрыяльнай і нематэрыяльнай гісторыка-культурнай спадчыны будзе развівацца падзейны турызм.

Праект прысвечаны Году культуры і 165-годдзю з дня нараджэння выдатнага гісторыка, краязнаўцы, археолага апошняй чвэрці XIX – першай чвэрці XX ст. А. Сапунова. Ідэя стварэння праекта ўзнікла невыпадкова, бо Мазалаўская зямля багатая на цікавыя гістарычныя падзеі і знакамiтых асобаў. Акурат тут, у фальварку Кахоўка непадалёк Мазалава А. Сапуноў пражыў 10 гадоў.

Аляксей Парфёнавіч амаль усё жыццё прысвяціў вывучэнню гістарычнага мінулага Полаччыны і Віцебшчыны. Нарадзіўся ён ў 1851 г. у горадзе Усвяты, які на той час уваходзіў у склад Віцебскай губерні (сёння – горад у Пскоўскай вобласці). Першая яго навуковая праца, «Гістарычныя звесткі пра віцебскія замкі», была апублікаваная ў «Памятнай кніжцы Віцебскай губерні на 1881 год».

Найбольш вядомым стаў зборнік «Віцебская даўніна», выклікаюць цікавасць працы «Рака Заходняя Дзвіна», «Губернатарскі палац у Віцебску» і інш. А. Сапуноў з'яўляўся ганаровым членам многіх навуковых таварыстваў і камісіяў у Віцебску, Маскве, Пецярбургу, Магілёве, быў узнагароджаны залатым медалём Расійскай акадэміі навук.

Пад час рэалізацыі праекта запланаваная вечарына памяці А. Сапунова ў мясцовай бібліятэцы, краязнаўчая канферэнцыя, адкрыты конкурс творчых працаў «Мае зямлякі», раённае свята гульні і ігрышчаў «Мазалаўскі карагод гульні», экскурсія «Гісторыя Мазалава і ваколіц: ад маёнтка да аграгарадка» ў межах Фэсту экскурсавадаў, а таксама творчы візіт в Усвяты.

Памяць аб А. Сапунове захоўваецца не толькі ў Віцебску, вывучэнню мінулага якога ён аддаў шмат сілаў, але і ў іншых мясцінах, у тым ліку і ў Мазалаве. У школьным музеі створаная экспазіцыя, а ў сельскай бібліятэцы – выстаўка літаратуры, прысвечаная жыццю і творчаму шляху Аляксея Парфёнавіча. У мясцовым доме культуры аформлены стэнд «Сем цудаў вёскі Мазалава і яе ваколіц», дзе адным з цудаў з'яўляецца месца былога фальварку Кахоўка.

Андрэй СТРУНЧАНКА,
магістрант ВДУ
імя П.М. Машэрава

Прасёлак ад Сакольнікаў да Мазалава (восень 1998 г.)

Рака Лужаснянка каля в. Мазалава.
Від на былы вадзяны млын (лета 2000 г.)

Здымкі Міколы ПІВАВАРА

Дзе варта пабываць

А мы Масленку чакалі...

Беларускі дзяржаўны музей народнай архітэктуры і побыту 12 сакавіка запрашае ўсіх ахвочых на святкаванне Масленіцы. Пад час мерапрыемства можна будзе паўдзельнічаць адразу ў сямі днях масленічнага тыдня, пабачыць, як адзначалася «сустрэча» (у гэты дзень выпякалі бліны), «зайгрыш» (наведнікаў музея чакаюць прадстаўленні тэатра «Батлейка»), «разгул» (маладзь будзе абыходзіць двары, нежанатых маладых людзей чакае абрад «Калодка»), «конскае свята» (чакаецца аб'езд маладых коней і выезд бабкі-павітухі), «цешчын вечар», «залоўчыны пасядзелкі» і Даравальная нядзеля. Акрамя таго, госці музея пачуюць народную музыку і спевы ў выкананні фальклорных калектываў, пакаштуюць бліны і іншыя масленічныя стравы, паўдзельнічаюць у абрадзе «Пахаванне дзеда» і ў спаленні пудзіла Марэны ды інш.

Музей знаходзіцца за 4 км ад МКАД за вёскай Азярцо. Даехаць да яго можна ад аўтастанцыі «Паўднёва-Заходняя» прыгараднымі аўтобусамі ў накірунку Мінск – Гарадзішча, Дубянец, Новы Двор, Чыкі.

Тэлефоны арганізатараў мерапрыемства: 8 (017) 209-41-63 (акрамя суботы і нядзелі), 8 (017) 307-69-37 (акрамя панядзелка і аўторка), 8 (029) 697-89-01 (Velcom).

Паводле інфармацыі арганізатараў

Запрашэнне на вясновыя праграмы

Набліжаецца вясна, а разам з ёй – і традыцыйныя вясновыя свята. Музей беларускага народнага мастацтва ў Раўбічах (Мінскі раён) прапануе наведнікам разам паскорыць надыход вясны. 12, 19, 26 сакавіка і 2 красавіка ў музеі плануецца «Вяснянкі». Праграма зацікавіць не толькі дзяцей, але і дарослых.

Невялікую спазнавальную экскурсію па музеі працягне займаць майстар-клас. Удзельнікі свята будуць самі ствараць вясновых птушак з саломы або гліны. Завершыць свята музычная імпрэза з вясновымі песнямі, традыцыйнымі танцамі ды цікавымі гульнямі. А кожны наведнік атрымае цёплыя бліны ды гарбаты з гаючых зёлак.

Музей арганізуе транспарт для школьных груп!

У кошт квітка (а гэта 150 тыс.) уключаныя дастаўка, экскурсія, майстар-клас, музычная праграма, бліны і гарбата. Дадатковая інфармацыя і заказ праграмы па тэлефонах: +375291353241 і +37517 5074469.

Паводле інфармацыі арганізатараў

Нашы спачуванні

Грамадскае аб'яднанне «Беларускі фонд культуры» і рэдкалегія «Краязнаўчай газеты» выказваюць шчырыя спачуванні сябру Рады фонду Уладзіміру Іванавічу Адамушкі з нагоды напаткаўшага яго гора – смерці на 89-м годзе жыцця бацькі Івана Міхайлавіча Адамушкі.

У чэрвені 2016 года у г.п. Акцябрскі адбудзецца чарговы IX Рэспубліканскі фестываль-конкурс фальклорнага мастацтва «Берагіня». Вытрымкі з Рэгламента заключнага тура фестывалю публікуюцца з мэтай падрыхтоўкі да яго шматлікіх удзельнікаў.

Вытрымкі з Рэгламента IX Рэспубліканскага фестывалю-конкурсу фальклорнага мастацтва «Берагіня»

2.1. Удзельнікі заключнага тура Фестывалю

2.1.1. У заключным туры Фестывалю прымаюць удзел ад кожнай вобласці і г. Мінска (разам з суправаджаючымі):

- аўтэнтчны гурт (да 16 чалавек);
- сінкрэтычны дзіцяча-маладзёжны фальклорны калектыў установы культуры (або мастацтваў) ці адукацыі (да 25 чал.);

• музычная інструментальная капэла (ансамбль традыцыйнага складу) навучэнцаў каледжа мастацтваў ці ўдзельнікаў аматарскіх груп, творчая дзейнасць якіх грунтуецца на засваенні традыцыйнай лакальнай музычнай культуры (6 чал.);

• удзельнікі конкурсу пар-выканаўцаў беларускіх народных побытавых танцаў – па 3 пары ў кожнай узроставай катэгорыі: А (9 – 12 гадоў), Б (13 – 16 гадоў), В (17 – 25 гадоў), Г (26 – 50 гадоў), Д (ад 51 года). У іх ліку – удзельнікі запрошаных фальклорных калектываў і пераможцы абласных і Мінскага гарадскога фальклорных фестывалю (конкурсаў) 2015/2016 гг.

2.1.2. На заключныя мерапрыемствы Фестывалю могуць быць запрошаны калектывы-госці:

- беларускія – шэсць (да 23 чал. у кожным);

• замежныя танцавальныя (інструментальныя, спеўныя), у іх ліку – суайчыннікаў – шэсць (да 16 чал. у кожным).

2.1.3. Акцябрскаму раёну (як гаспадару Фестывалю) надаецца права прадставіць на заключны рэспубліканскі тур Фестывалю дадаткова па два дзіцяча-маладзёжныя фальклорныя калектывы, аўтэнтчныя гурты; па дзве танцавальныя пары ў кожнай вышэй адзначанай узроставай катэгорыі, дзве музычныя інструментальныя капэлы традыцыйнага складу.

2.1.4. Лаўрэаты і дыпламанты папярэдніх рэспубліканскіх фестывалю «Берагіня» ўдзельнічаюць у Фестывалі на агульных умовах.

2.1.5. Удзельнікі і госці Фестывалю акрамя абавязковых выступленняў у конкурсах (аглядах, канцэртах-прэзентацыях) прымаюць удзел у пазаконкурсных мерапрыемствах, зводных канцэртах, выязджаюць з сольнымі праграмамі ва ўстановы культуры Акцябрскага раёна і суседнія раёны Гомельскай, Магілёўскай, Мінскай абласцей.

Рэгламент выступленняў:

- 45 – 70 хвілін – сольныя выступленні (адно-два выступленні);
- выступленні ў сумесных імпрэзах – іх колькасць і працягласць каардынуюць арганізатары Фестывалю.

2.1.6. Абавязковай умовай удзелу ў заключным туры мае быць наяўнасць народных строяў мясцовай традыцыі ва ўсіх чальцоў дэлегацыі і прадстаўленне народных касцюмаў на ўсіх фестывальных мерапрыемствах.

Касцюмы ўдзельнікаў Фестывалю ўяўляюць сабой шматлікія варыянты арыгіналаў або копіі традыцыйнага святочнага комплексу сваёй мясцовасці.

Для дзяўчынак – валасы заплетаюцца ў косы, упрыгожваюцца каснічкамі.

Для хлопчыкаў абавязковым кампанентам касцюма з'яўляецца капялюш (ці іншы традыцыйны галаўны ўбор).

Абутак: у прадстаўнікоў мужчынскага складу фальклорных калектываў – чобаты, жаночага – чаравікі ці туфлі на скуранай падэшве, не на высокіх абцасках.

2.1.7. Кожны калектыў-удзельнік заключнага тура Фестывалю павінен мець у наяўнасці штандар, дзяржаўны сцяг, сцягі вобласці і раёна, якія прадстаўляе.

2.2. Патрабаванні да мастацкіх праграм удзельнікаў Фестывалю

2.2.1. Мастацкія праграмы ўдзельнікаў Фестывалю фарміруюцца з узноўленых і бытуючых у сваёй мясцовасці ўзораў каляндарнага (вясна – лета) і сямейна-родавага (радзіны – вяселле) цыклаў, а таксама рознажанравых пазаабрадавых узораў (танец, песня, гульня, найгрыш, твор народнай прозы і інш.).

2.2.2. Замежныя калектывы ўключаюць у свае прэзентацыйныя праграмы адзін твор беларускага народнага мастацтва (песня, танец, найгрыш – на выбар), а таксама рытуальны для ўдзелу ў IX Рэспубліканскім народным свяце «Рудабельскае Купалле» адзін-два творы купальскага рэпертуару.

2.2.3. Выкананне аўтарскіх, апрацаваных ці стылізаваных твораў – не дазваляецца.

2.3. Умовы правядзення заключнага тура Фестывалю

Заклучны тур Фестывалю праводзіцца ў два этапы. Першы – з 15 студзеня па 10 лютага 2016 года – прагляд відэамаатэрыялаў, прадстаўленых кандыдатамі на ўдзел у заключным туры. На падставе прагляду і адбору мастацкіх праграм заўяўленых творчых груп Савет экспертаў і аргкамітэт Фестывалю прымае рашэнне аб допуску ўдзельнікаў на другі этап – фінал Фестывалю (23 – 26 чэрвеня 2016 г.) і на працягу двух тыдняў абвешчае вынікі першага этапу.

2.4. Умовы рэалізацыі комплексных праектаў

2.4.1. «Турнір дзіцяча-маладзёжных фальклорных калектываў» складаецца з наступных праграм і намінацый:

«Прэзентацыя-візітоўка» (да 15 хвілін): паказ рознажанравай творчасці з абавязковым уключэннем у праграму: карагода, кадрылі (ці шматкаленнага танца тыпу кадрылі), імправізацыйнага танца (да 3-х асоб), найгрыша ў ансамблевым (да 7 асоб) выкананні (з магчымым удзелам аднаго кіраўніка), твора народнай прозы (на выбар: казка, легенда, паданне, былічка, вусны бытавыя расказы).

«Песенная творчасць» (да 9 хвілін). Намінацыі: «Ансамблевыя спевы» (4 – 8 асоб), «Ансамблевыя мужчынскія спевы» (3 асобы.), «Сольныя спевы».

Выконваюцца творы, якія не ўключаюць у іншыя праграмы.

«Традыцыйнае вяселле» (да 10 хвілін) – паказ фрагмента абрадавага дзеяння з уключэннем ў яго песнямі, інструментальнай музыкой, танцамі, атрыбутыкай, моўным кампанентам (прыказкі, прымаўкі, вясельныя прыгаворы, пажаданні і г.д.), касцюмам.

«Дэкаратыўна-ўжытковое мастацтва». Складаецца з трох частак:

А: «Выстаўка ДПМ» («хатняе заданне»). На выстаўку прадастаўляюцца калекцыі і асобныя вырабы, створаныя непасрэднымі ўдзельнікамі калектываў

на працягу 2014 – 2016 гг.: вышыўка, карункапляценне, ткацтва, вырабы з прыродных матэрыялаў (саломы, лаза, карэнне, чарот, бяроза, лыка і інш.), лялькі ў этнічных касцюмах (святочных, побытавых, працоўных), ганчарства, кавальства, разьба па дрэве, выцінанка і інш.

Вырабы, прадстаўленыя ў экспазіцыі, павінны мець пашпарты (прозвішча, імя, год нараджэння, месца жыхарства аўтара; назва ўстановы, у якой навучаецца ці працуе канкурсант; назва твора, прадстаўленага на конкурс, дата яго вырабу; прозвішча, імя, імя па бацьку настаўніка (майстра), які падрыхтаваў аўтара твора да конкурсу).

Выраб экспазіцыйнага абсталявання, мантаж і дэмантаж ажыццяўляюць удзельнікі Фестывалю.

Б: «Прэзентацыя выстаўкі дэкаратыўна-ўжытковага мастацтва» (да 7 хвілін).

Выстаўка прэзентуецца ў адвольнай мастацкай форме любой колькасцю чалавек.

Праводзіцца паралельна з адкрытымі конкурсамі на лепшы выраб.

В: «Адкрытыя конкурсы на лепшы выраб».

Праводзіцца на працягу дзвюх гадзін адначасова ў 4-х намінацыях (у кожнай – па адным прадстаўніку ад калектыву):

▲ *Выраб з саломы* – дзявочы вянок. Вырабляецца ад пачатку і да канца пад час конкурсу.

▲ *Выраб з прыродных матэрыялаў* – падстаўка для посуду, хлебніца, фруктоўніца (на выбар канкурсанта). Ад пачатку і да канца вырабляецца пад час конкурсу (без хатняй загатоўкі).

▲ *Выраб пояса* – дзіцячы пояс.

Вырабляецца ў адной з ткацкіх тэхнік [на дошчачках (12 шт.), на бердзечку (на 7 – 15 нітак), на ніту], уласцівай мясцовай традыцыі. Матэрыялы павінны быць заснаваны і запраўлены.

▲ *Выразанне выцінанкі* – фіранкі на акно (да 40 хвілін).

Удзельнікам адкрытых конкурсаў неабходна загадзя прадумаць змест будучага вырабу, падрыхтаваць неабходны для гэтага матэрыял, мець з сабой прыстасаванні, інструменты, патрэбныя для выканання конкурсных заданняў.

Пры ацэнцы Праграмы «ДПМ» эксперты звяртаюць увагу на разнастайнасць мастацкага афармлення экспазіцыі; адпаведнасць традыцыі; мастацкі і тэхнічны ўзровень выканання; тэматыку вырабаў, майстэрства прэзентацыі выстаўкі.

У некаторых выпадках ацэньваецца наватарскі падыход да інтэрпрэтацыі мясцовага матэрыялу.

Ацэнка праграм і намінацый у праекце «Турнір дзіцяча-маладзёжных фальклорных калектываў» ажыццяўляецца ў закрытым фармаце: па 10-бальнай шкале – у праграмах: «Прэзентацыя-візітоўка», «Песенная творчасць», «Традыцыйнае вяселле»; па 5-бальнай шкале – у праграме «Дэкаратыўна-ўжытковое мастацтва».

Пры неабходнасці вынікі выступленняў удзельнікаў Турніру ў праграмах і намінацыях абмяркоўваюцца экспертамі калектыўна і прымаюцца большасцю галасоў.

Лепшыя конкурсныя вырабы, адзначаныя экспертамі, перадаюцца ў фонд ДУК «Цэнтр гісторыі і культуры Акцябрскага раёна» на падставе «Дамовы».

2.4.2. XIII Рэспубліканскі конкурс пар-выканаўцаў народных побытавых танцаў

Праводзіцца ў пяці ўзроставых катэгорыях.

Выканаўцы прадстаўляюць варыянты (з захаваннем адметнага мастацкага стылю) абавязковых танцаў:

Катэгорыя А: «Лявоніха», «Мікіта», «Верабей», «Полька імправізаваная», «Матылёк» («Бабачка»), «Падыспань», «Кракавяк» («Пцічкі»**, «Базар»**).

* Пад час выканання танца «Мікіта» палкі (жэрдачкі ці прадметы хатняй гаспадаркі) памерам 1,6 – 1,8 м не павінны быць змацаванымі паміж сабой.

** Танцы, якія пазначаны ў дужках зорачкамі (дадатковы рэпертуар), могуць быць прапанаваны экспертамі для выканання ў абавязковай праграме.

Катэгорыя Б: «Лявоніха», «Мікіта», «Полька імправізаваная», «Грачанікі», «Васадуля» («Ва саду лі»), «Мальвіна», «Вальс» («Вальсэт»), «Барыня» (імправізаваны танец), («Матлёт»**, «Ойра»**).

Катэгорыя В: «Лявоніха», «Мікіта», «Полька імправізаваная», «Какетка», «Месяц», «Абэрак», «Вальс», «Барыня» (імправізаваны танец), (полька «Верацяно»**, «Яблычка»**).

Катэгорыя Г: «Лявоніха», «Полька імправізаваная», «Мікіта», «Лысы», «Ночка», «Субота», «Вальс», «Барыня» («Нарэчанька»**, «Каробачка»**).

Катэгорыя Д: «Лявоніха», «Полька імправізаваная», «Вальс», «Шамяля» («Ойся»), «Ліцьвін», «Барыня» («Каханачка»**, «Лысы»**).

Выступленне танцавальных пар ацэньваецца па адкрытай (пры вялікай колькасці пар – магчыма, і па закрытай) 10-бальнай шкале.

2.4.3. I Рэспубліканскі конкурс музычных інструментальных капэл (ансамбляў) традыцыйнага складу

У конкурсе могуць прымаць удзел навучэнцы (у складзе інструментальных капэл) музычных каледжаў, каледжаў мастацтваў, удзельнікі аматарскай творчасці – моладзь. Самабытнасць сваёй творчасці і ўзровень выканальніцкага майстэрства дэманструюць у намінацыях:

• «Ансамблевае выканальніцтва» (да 5 чалавек; з выкарыстаннем інструментаў: дуда, скрыпка, цымбалы, труба, кларнет, гармонік ці акардэон, барабан ці бубен; магчыма – дудачка, жалейка, акрына);

• «Траіста музыка» (дуда, скрыпка, барабан ці бубен; могуць быць іншыя складкі);

• Працягласць выступу ў 2-х намінацыях разам – да 9 хвілін.

• «Сольнае выканальніцтва»: дуда, скрыпка, цымбалы (па адным творы для кожнага асобнага інструмента, працягласць выступу – да 2 хвілін).

• «Суправаджэнне конкурсу пар-выканаўцаў беларускіх народных побытавых танцаў» (ці інтэрактыўныя фальклорных танцавальных вечарын або іншых намінацый у праграмах Фестывалю (рэпертуар гл. у падраздзеле 2.4.2. «XIII Рэспубліканскі конкурс пар-выканаўцаў беларускіх народных побытавых танцаў»)).

Выступленне капэлы ацэньваецца па закрытай 10-бальнай сістэме.

2.4.4. IX Рэспубліканскае народнае свята «Рудабельскае Купалле»

У IX Рэспубліканскім народным свяце «Рудабельскае Купалле» разам з месцічамі і турыстамі задзейнічаны ўсе творчыя калектывы – удзельнікі і госці Фестывалю. Пад час свята выконваюцца шэраг купальскіх песень сваёй мясцовасці, а таксама абавязковыя песні купальскага рэпертуару Фестывалю.

Берагіня фестывалю

Прыемна, што ў сучасным глабалізаваным свеце мы здольны назіраць форум карэннай культуры, які прафесар Ніл Гілевіч ацэньвае як «гарант вялікай і шчаслівай будучыні нацыянальнага мастацтва ў свабоднай, незалежнай Беларусі». Гаворка ідзе пра Рэспубліканскі фестываль фальклорнага мастацтва «Берагіня», на якім заўжды надзвычай разнастайна і годна прадстаўлена карэнная культура нашага народа. Праходзіць ён праз год (з 1999-га) у адмысловай па многіх параметрах мясцовасці – прыгожай і мяляўнічай беларускай Рудабельцы. Рудабельская зямля (цяпер адміністрацыйная назва рэгіёну – Акцябрскі раён Гомельскай вобласці) слаўная адметнай традыцыйнай культурай, носьбіты якой – жыхары навакольных вёсак. Яе выяўленне і стварэнне умоваў далейшага захавання займаюцца супрацоўнікі і падначаленыя мясцовага аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі, які шмат гадоў узначальвае Святлана Беразоўская, сапраўдная Берагіня фестывалю – таленавіты кіраўнік, тонкі псіхолаг і прыгожая жанчына, якая ў хуткім часе адсвяткуе свой 55-гадовы юбілей.

Фестываль «Берагіня», на якім заўжды разнастайна прадстаўлена музычная і танцавальная культура Бела-

С. Беразоўская (справа) і У. Шчасны на фестывалі «Берагіня»

русі, ужо ад пачатку мадэляваўся яго дырэктарам С. Беразоўскай і аўтарам канцэпцыі этнахарэолагам Міколам Козенкам як эксперыментальная пляцоўка па вывучэнні, падтрымцы і наладжванні пераемнасці ў развіцці фальклорнага мастацтва. Сёння можна адзначыць, што ўплыў фальклорнай фестывальнай дзейнасці быў спрыяльным не толькі для стану экалогіі традыцыйнага мастацтва для калынага рэгіёну, але і для фальклорнага руху краіны цалкам.

Па выкладках аналітыкаў вынік 15-гадовага ўплыву «Берагіні» на сістэму традыцыйнай музыкі Рудабельшчыны і Беларусі цалкам акрэслівае няспынная і станоўчыя тэндэнцыі развіцця сістэматычнай пераемнасці фальклору ў краіне. Аналіз сведчыць, што, нягледзячы на амаль няспыннае знікненне помнікаў аўтэнтыч-

нага фальклору ва ўсёй Беларусі ўвогуле і на Рудабельшчыне ў тым ліку, на знікненне (на жаль, непазбежнае) яго сталых носьбітаў, пад уплывам фестывальнай дзейнасці штогод з'яўляецца і расце колькасць маладых пераемнікаў фальклору. Вядома, што без сістэмнай шматгадовай фестывальнай дзейнасці – гэта немагчыма. Каэфіцыент дзейнасці фестывальнага руху ў справе захавання традыцыйнай музычнай культуры Рудабельшчыны і Беларусі ўвогуле, як сцвярджае аспірантка Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Юлія Кучвальская, можа разглядацца як велічыня, якая стабільна расце прыкладна на 1,8% у год. Амаль неверагодна, што такія сур'ёзныя зрухі ў айчынай культуры кантралюе заўжды сціплая і самаіранічная Святлана Анатолеўна, якая, фактычна, сваім рудабельскім фестывальным «ключом» адмыкае карэннаму мастацтву беларусаў шлях у трэцяе тысячагоддзе.

На сучасным этапе фестывальны рух – найбольш эфектыўная і перспектыўная форма трансляцыі фальклору ў асяроддзі маладога пакалення. Пазітыўную тэндэнцыю вельмі своєчасова адзначае старшыня экспертнай групы фестывалю, этнамузыкалаг Тамара Варфаламеева: «Фестываль у Рудабельцы – гэта жывы арганізм, які дынамічна развіваецца і крок за крокам уключае ў свае імпрэзы ўсе

новыя і новыя віды і формы матэрыяльнай і нематэрыяльнай традыцыйнай спадчыны беларусаў і прыцягвае да сябе ўсё больш моладзі».

Дзякуючы «Берагіні» на Рудабельшчыне і ў краіне цалкам складалася сістэма правядзення міні-фэстаў, аглядаў-конкурсаў, творчых эстафетаў, цыклаў краязнаўчых мерапрыемстваў, інтэрактыўных фальклорных імпрэзаў, якая садзейнічае пошуку мадэлі пераемнасці карэнных мастацкіх традыцыяў ва ўмовах XXI стагоддзя, выяўленню і самарэалізацыі новых талентаў-самаходкаў сярод дзяцей, падлеткаў і моладзі Беларусі. Фестывальны фальклорны рух мяжы XX – XXI стагоддзяў, у авангардзе якога апынулася «Берагіня», стварыў перадумовы для экалагічнай раўнавагі традыцыйнай музычнай культуры краіны на пераломным і таму нестабільным моманце яе існавання.

Паглядаючы на шматгадовую плённую і самаадданую працу дырэктара Фестывалю Святланы Беразоўскай, хочацца шчыра пажадаць напярэдадні юбілею перманентнага поспеху выключна ўсім яе пачынанням і як адміністратара, і як чалавека... Беларускай культуры і мастацтва ад гэтага толькі паспрыяе.

Вячаслаў КАЛАЦЭЙ,
загадчык кафедры этналогіі і фальклору БДУКМ

Аўтэнтычны гурт з вёскі Таць «Перазвоны»

Даражыць павучым гукам кожным

21 лютага ў свеце адзначаўся Міжнародны дзень роднай мовы. Да гэтай знамянальнай даты ў Германавіцкай бібліятэцы-філіяле № 13 адбылася імпрэза пад назвай «Даражыць павучым гукам кожным».

На ёй прысутнічалі вучні 9-11 класаў Германавіцкай СШ. Былі таксама запрошаныя краязнаўцы Віктар Морхат, настаўнік вышэйшай катэгорыі, арганізатар шматлікіх веласіпедных турыстычных паходаў па родным краі, і Ада Райчонак, ветэран педагагічнай працы.

Эпіграфам да мерапрыемства былі абраныя словы Пятра Бітэля:

Любіць сваё – зусім не значыць
Чужое ганіць, адмаўляць.
Вось за чужым свайго не бачыць,
Не вывучаць, не шанавать –
Злачынствам будзе без сумнення,
Бо ёсць такі закон жыцця:

Шануй чужое аж да пакланення,
Сваё любі да самазабыцця.

На пачатку мерапрыемства адбылася прэзентацыя кнігі «Чтобы память жила в сердцах поколений». У кнігу ўвайшлі вершы ветэранаў педагагічнай працы Віцебскай вобласці (у тым ліку і прадстаўнікоў Шаркаўшчынскага раёна) Мікалая Грабянька, Уладзіміра Мілянца, Віктара Морхата і Галіны Сікоры. Да іх любоў да паэзіі, пачуццё рытму, жыццёвага і паэтычнага, прыйшло ад школьных урокаў, ад першых і апошніх званкоў, ад дзіцячых вечарынаў і ранішнікаў. Вершы нарадзіліся не па загадзе, не па неабходнасці, а як мудры роздум аб жыцці. У аўтараў гэтай кнігі розны жыццёвы досвед, але агульнае жаданне – выявіць сябе ў слове.

Цягам усяго мерапрыемства гучала толькі беларуская мова. Аповед перамяжоўваўся музыкаю ды песнямі на

Татцяна Хоміч (злева) і госці свята Віктар Морхат і Ада Райчонак

вершы беларускіх паэтаў. Старыя і новыя вершы Віктара Морхата гучалі ў выкананні аўтара.

Для вучняў, якія прысутнічалі на свяце, была праведзеная цікавая конкурс-

ная праграма, прысвечаная нашай мілагучнай беларускай мове.

Татцяна ХОМІЧ, бібліятэкар
Германавіцкай бібліятэкі-філіяла № 13

Бежанцы Першай сусветнай у Полацку

Не меней трагічным, чым баявыя дзеянні, у часы Першай сусветнай вайны было перасяленне людзей. Сто гадоў таму бежанцаў у Беларусі можна было сустрэць паўсюдна. Не абмінула масавае бежанства і Полацк: тут было шмат жанчынаў, старых і дзяцей, якія, аднак, не былі пакінутыя на волю лёсу. Амаль з першых дзён вайны пачалі ўтварацца грамадскія дабрачынныя арганізацыі, якія аказвалі пасильную дапамогу ўсім, хто меў у ёй патрэбу. Адною з такіх арганізацыяў быў Усерасійскі саюз гарадоў дапамогі хворым і параненым воінам (УСГ), камітэт якога дзейнічаў у Полацку.

Гэтая арганізацыя была ўтвораная ў Маскве на з'ездзе гарадскіх галоў, які адбыўся 8 – 9 жніўня 1914 г. Саюз аб'яднаў гарадскія органы самакіравання па ўсёй імперыі і ўзяў на сябе абавязкі па арганізацыі ўсебаковай дапамогі фронту і тылу. Важнымі напрамкамі працы былі арганізацыя санітарна-медыцынскіх устаноў, забеспячэнне арміі ўсім неабходным, дапамога сем'ям прызваных на вайну і загінулых, аказанне дапамогі бежанцам. Стварэнне УСГ было падтрыманае і беларускімі гарадамі. Адною з першых на ўтварэнне губернскага камітэта Саюза адгукнуўся Віцебск (жнівень 1914 г.). У верасні 1916 г. быў утвораны такі ж камітэт і ў Полацку. З дакументаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі вядомыя імёны служачых Полацкага камітэта УСГ. У яго склад уваходзіла 19 чалавек на чале з прысяжным паверамым Станіславам Здановічам.

Нягледзячы на тое, што афіцыйна камітэт быў зарэгістраваны толькі ў другой палове 1916 г., ужо з першых месяцаў вайны ў Полацку размясцілася некалькі ўстановаў, якія ўтрымліваліся на сродкі УСГ. Гэта былі майстэрні па рамонце зброі, аўтамабіляў і самалётаў, лячэбная амбулаторыя, лазарэты і шпіталі. Вясной 1916 г. у сваіх справах гарадскі галава К. Лунін сцвяржаў, што ў Полацку абсталявана 9 шпіталаў на 210 ложкаў у кожным, а з гарадской казны на карысць УСГ выдзелена 1 000 рублёў. Будынкі Полацкай павятовай бальніцы ў 1915 – 1917 гг. былі занятыя бальніцай УСГ. Адзін з лазарэтаў Саюза ў той жа час займаў памяшканне 2-га гарадскога вучылішча па вуліцы Азараўскай. У справах чынамесніка Галоўнаўпаўнаважанага М. Кішкіна адзначалася, што ўлетку 1916 г. полацкая амбулаторыя УСГ абслугоўвала практычна ўвесь горад, бо гарадскіх амбулаторыяў не было.

Бежанцы ў Полацку з'явіліся амаль з першых месяцаў вайны. Асабліва востра

праблема бежанства праявілася на другі год вайны, калі руская армія пачала адступіць ад польскіх губерняў. Так, улетку 1915 г. у Полацку афіцыйна было зарэгістравана 35 000 жыхароў – у два разы больш, чым год таму. У цэлым па краіне лічба перасяленцаў дасягала некалькіх мільёнаў чалавек.

Усім, каму было патрэбна, аказвалі ўсебаковую дапамогу. Разам з тым рэзка пагоршылася санітарнае становішча ў губерні. Сярод бежанцаў распаўсюджваліся заразныя хваробы, сярод мясцовага насельніцтва пачалася эпідэмія халеры. УСГ адкрываў шпіталі для заразных хворых, будаваў баракі, кіпяцільні, дэзынфекцыйныя камеры. Вядо-

ў Полацку 27 красавіка 1916 г. пад старшынствам гарадскога галоў К. Луніна адбылося першае пасяджэнне па вырашэнні пытання аб утварэнні ў горадзе юрыдычнага аддзела Пецябургскага абласнога камітэта УСГ, які б займаўся арганізацыяй апекі над бежанцамі ў межах Пецябургскай вобласці – часовага тэрытарыяльнага ўтварэння з 11-і паўночных губерняў, у тым ліку і Віцебскай. Пад час пасяджэння член Пецябургскага абласнога камітэта Л. Левідаў зачытаў справаздачу аб дзейнасці аддзела УСГ і выказаў прапанову аб адкрыцці юрыдычнага аддзела УСГ у Полацку. Агульным галасаваннем было прынятае рашэнне адкрыць такі аддзел з мая 1916 г. У склад бюро аддзела ўвайшлі старшыня, павятовы член Віцебскага акружнага суда Л. Сакалоўскі, яго намеснік, гарадскі суддзя І. Няўгонскі, прысяжны паверамы, сакратар Л. Ротванд, асабісты паверамы І. Юфа, а таксама загадчык Полацкага раёна УСГ У. Фюрстэнберг.

На чарговым пасяджэнні 1 мая 1916 г. рашэннем

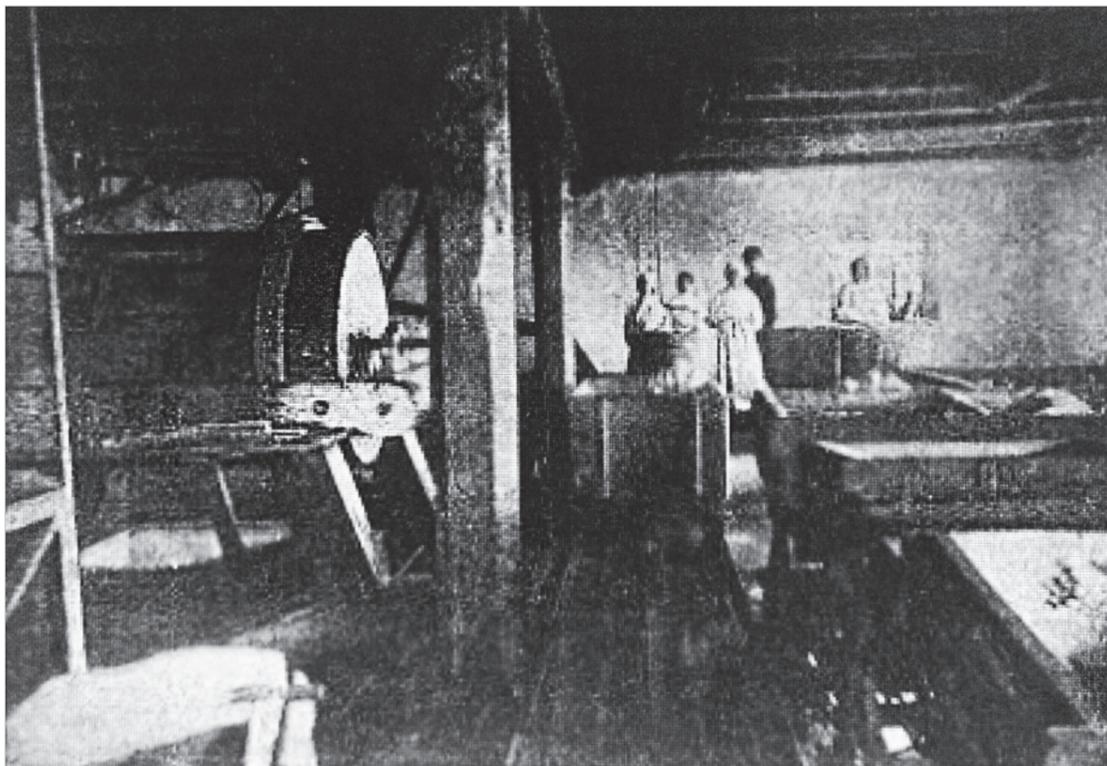
Дэзынфекцыйная камера каля вакзала ў Полацку

ным па юрыдычную дапамогу звярталіся салдаты і іх родныя, вымушаныя перасяленцы або родныя афіцэраў. Члены камітэта давалі вусныя парады, рыхтавалі пісьмовыя адказы, складалі

запыты і прашэнні ў розныя арганізацыі.

Па справах Полацкага юрыдычнага аддзела можна акрэсліць і кола вырашаных ім пытанняў. У 1916 г. служачыя аддзела ў асноўным разглядалі пытанні аб пайках, кампенсацыі стратаў, узаўважэнні бежанскіх кніжак, пошуку асобаў, выдзяленні дапамогі, выплаце пенсіяў і інш. У 1917 г. большая частка разгледжаных пытанняў была звязаная з выдачай дапамогі, грамадзянскім і крымінальным правам. Акрамя гэтага, разглядалі пытанні эвакуацыі, выдачы пенсіяў, узаўважэння ўзнагародаў ніжнім чынам, пастаноўкі на выдачу грашовай дапамогі. Усяго за той год у камітэт звярнулася 125 чалавек, было складзенае 81 прашэнне і 45 хадаўніцтваў ад імя аддзела, а сам аддзел збіраўся на агульны пасяджэнні 72 разы.

Афіцыйна Пецябургскі абласны камітэт УСГ быў ліквідаваны дэкрэтам Савета Народных Камісараў у пачатку 1918 г. Верагодна, што і Полацкі юрыдычны аддзел з 1918 г. ужо таксама не функцыянаваў.

Пражня з пральнымі машынамі ў Полацкім раёне

ма, што ў Полацку ў 1916 г. працавала пральня і дэзкамэра каля чыгуначнага вакзала.

Шмат бежанцаў пад час эвакуацыі гублялі свае дакументы, таму ўзніклі праблемы з працаўладкаваннем, атрыманнем пайка, немагчыма было вырашыць іншыя бытавыя пытанні. Гэтымі праблемамі заняўся юрыдычны аддзел камітэта УСГ.

бюро было ўстаноўленае дзяжурства аддзела па 2 разы ў тыдзень, па нядзелях і серадах, з 12 да 14 гадзін, разгледжанае пытанне пра забеспячэнне бібліятэкі аддзела неабходнай літаратурай. За паўтара гада працы камітэта, які размяшчаўся пры Упраўленні Полацкага раёна УСГ, дапамогу атрымалі бежанцы і іншыя катэгорыі грамадзянаў. У асноў-

Такім чынам, унёсак устаноў УСГ у справу аказання ўсебаковай дапамогі розным катэгорыям грамадзянаў, якія пакінулі ў часы Першай сусветнай вайны, быў даволі значны. Арганізацыя санітарна-медыцынскіх устаноў, забеспячэнне арміі ўсім неабходным, дапамога сем'ям прызваных на вайну і загінулых, аказанне дапамогі бежанцам, юрыдычныя кансультацыі – гэта толькі частка той працы, якую выконвалі служачыя дабрачынных арганізацыяў.

Ірына ВОДНЕВА,
загадчыца Краязнаўчага музея, філіяла Нацыянальнага
Полацкага гісторыка-культурнага музея-запаведніка

Будучы святар нарадзіўся 2 жніўня 1884 г. у вёсцы Верцялішкі (паводле іншых звестак – у вёсцы Рыдзялі Верцялішскай воласці) Гродзенскага павета ў праваслаўнай сялянскай сям’і. Усяго сям’я мела дзесяць дзяцей, але многія з іх памерлі яшчэ ў маленстве.

Пасля заканчэння мясцовай школы настаўнікі накіравалі Аляксандра, як здольнага і добрасумленнага юнака, на навучанне ў Свіслацкую настаўніцкую семінарыю. Па сканчэнні яе ў 1904 г., кажучы сучаснай мовай, быў «размеркаваны» настаўнікам у мястэчка Дамачава Брэсцкага павета (некаторыя біёграфы Каўша сцвярджаюць, што ён працаваў настаўнікам на Століншчыне, што падаецца нам памылковым). Адрпрацаваўшы абавязковыя чатыры гады ў мясцовым народным вучылішчы, вырашыў пакінуць гэты мясціны і пераехаць у Люблін. Там скончыў бухгалтарскія курсы і ўладкаваўся ў аддзяленне Рускага дзяржаўнага банка на пасаду канцэлярскага чыноўніка (праз тры гады ён ужо стаў рахунковым чыноўнікам другога разраду). На пачатку Першай сусветнай вайны банкаўскае аддзяленне разам з усімі супрацоўнікамі было эвакуаванае ўглыб Расіі. А. Коўш жыў у Маскве, потым у Разані, Славянску, Майкопе. Але Радзіма клікала свайго сына назад.

Пасля цяжкага бежанскага жыцця і ўсіх рэвалюцыйных ліхалеццяў ён вырашае вярнуцца на Гродзеншчыну, што ўжо стала, паводле Рыжскага мірнага дагавора, часткай тэрыторыі Другой Рэчы Паспалітай. Менавіта ў Гродне адбудзецца фактычна яго новае нараджэнне, нараджэнне ў якасці святара. У 1921 г. епіскапам гродзенскім Уладзімірам (Ціханіцкім) ён быў рукапаложаны ў сан праваслаўнага святара. З гэтай хвіліны і да самага канца а. Аляксандр будзе добра сумленна і ахвярна служыць Богу і свайму народу.

Амаль усе пастырскае служэнне протаіерэя Аляксандра прыпадае на 1920 – 1930-я гг., калі Заходняя Беларусь уваходзіла ў склад польскай дзяржавы. Гэта былі даволі цяжкія часы для праваслаўных. Улады краіны надавалі вялікую ўвагу развіццю Рымска-Каталіцкага Касцёла. Праваслаўная Царква ж апынулася ў становішчы канфесійнай меншасці. Пры гэтым польскія духоўныя і свецкія ўлады паступова звужалі сферу ўплыву праваслаўя, перадавалі духавенства, што нярэдка прыводзіла да канфлікту не толькі на рэлігійнай, але і на этнічнай глебе. З пачатку 1920-х гг. у праваслаўных рэгіёнах Польшчы пачалі праводзіцца акцыі рэвіндыкацыі, г.зн. перадачы касцёлу культурных будынкаў ды іншай рухомай і нерухомай маёмасці, што раней належала ўніятам і католікам, але была перададзена царскім урадам Праваслаўнай Царкве. За ўвесь міжваенны час у кас-

Царкоўнае крэйзнаўства

Протаіерэй Аляксандр Коўш: Вяртанне з забыцця

У міжваеннай Вільні імя Аляксандра Каўша было вядомае бадай кожнаму праваслаўнаму беларусу. Але сёння яго рэдка сустракаецца нават у гістарычных творах і даследаваннях. Жыццё гэтага чалавека, у якім цудоўна перапляліся палітыка і вера, грошы і турма, патрыятызм і хрысціянства, магло ўжо даўно стаць сюжэтам для якога-небудзь рамана ці кінафільма. Забіты ў часы вайны, святар не пакінуў мемуараў ды шматтомных разважанняў, але ён пакінуў нам напамін, што лёс беларускага пастыра ў XX стагоддзі – гэта лёс пакутаў і ахвяраў.

цёлы было пераўтворана прыблізна 1 300 храмаў праваслаўных. Вельмі частымі былі выпадкі, калі адабраныя цэрквы закрываліся і доўгі час пуставалі, бо ў праваслаўных мясцовасцях не было патрэбнай колькасці прыхаджанаў-католікаў. Акрамя гэтага ўлады здзяйснялі палітыку «рэдукцыі» – штучнага змяншэння лічбы праваслаўных прыходаў. Згодна з гэтым прыход мог існаваць толькі тады, калі налічваў не менш 3 000 вернікаў, інакш яго закрывалі (для параўнання: каталіцкая парафія магла існаваць нават пры наяўнасці 500 парафіянаў).

Нялёгка жылося ў міжваеннай Польшчы і праваслаўным святарам. Ужо той факт, што духавенству было цяжка атрымаць

часамі і з нянавісцю. Праваслаўны святар быў пад сталым наглядом каменданта паліцэйскага пастарунку». Духавенства ўсё часцей пачало далучацца да нацыянальнага руху ўкраінцаў і беларусаў, каб хоць нейкім чынам абараніць свае правы і правы сваіх прыхаджанаў.

Польскі ўрад вырашыў таксама ўсталяваць і лаляльную да сябе структуру кіраўніцтва праваслаўнай царквы. 14 чэрвеня 1922 г. на саборы епіскапаў у Варшаве мітрапаліт Георгій абвясціў аб стварэнні Польскай аўтакефальнай праваслаўнай царквы. Супраць гэтага адразу выступілі кіраўнікі ўсіх трох заходнебеларускіх епархіяў (Віленскай, Гродзенскай і Пінскай), а таксама многія багасловы і царкоўныя дзеячы. Яны патрабавалі выра-

ва ўмовах глыбокага крызісу праваслаўя ў Польшчы частка святароў, грунтуючыся на прынцыпе саборнасці, вырашыла наблізіць Царкву да патрэбаў і жаданняў простага народа. Не звяртаючы ўвагу на сваркі ў пакоях мітрапалітаў і епіскапаў, яны імкнуліся працягнуць духоўнае выхаванне і дапамагчы народу ў яго гаротным становішчы. У гэтай кагорце быў і протаіерэй Аляксандр Коўш. Яго першым месцам службы быў адзін з вясковых прыходаў у Ваўкавыскім павеце (сёння вельмі цяжка вызначыць яго дакладна, паводле некаторых звестак – вёска Дзецяловічы). Тут ён упершыню сутыкнуўся з усімі цяжкасцямі праваслаўных беларусаў. Таму ў сваіх казаннях святар заклікаў сялянаў змагацца за свае правы, не забываць родную мову, адкрываць беларускія школы і супрацьстаяць пранікненню паланізацыі. Тады ж пазнаёміўся і з некаторымі дзеячамі беларускага руху. У госці да яго прыязджалі беларускія сеймавыя паслы Пятро Мятла і Павел Валашын, а вядомы беларускі сенатар і абаронца праваслаўя Вячаслаў Багдановіч чытаў у мясцовай царкве «Апостала» па-беларуску. Знаёмства з беларускімі палітыкамі прадвызначыла далейшы лёс святара.

Калі ў 1925 г. у Вільні пачаў стварацца Беларуска-кааператыўны банк, а. Аляксандру, як спецыялісту ў банкаўскай сферы, была прапанавана пасада бухгалтара. Беларуска-рух меў тады даволі абмежаваную колькасць вопытных фінансавых работнікаў, і таму Коўш, нягледзячы на свой духоўны статус, прыняў гэтую прапанову. Але пры гэтым не пакідаў царкоўнага служэння: яму быў перададзены занядачны прыход у віленскім прадмесці Сніпішкі, дзе ён за некалькі месяцаў аднавіў і адрамантаваў прыходскі храм, які пад час Першай сусветнай вайны быў ператвораны ў элект-

рычную станцыю. Акрамя гэтага а. Аляксандр з 1926 г. пачаў выкладаць Закон Божы для навучэнцаў Віленскай беларускай гімназіі, стаў адным са стваральнікаў Беларускага дабрадзейнага таварыства, якое займалася матэрыяльнай апекай немаможных і абяздоленых, а таксама з’яўляўся адным з заснавальнікаў прафесійнага Саюза беларускіх настаўнікаў.

Праца ў Беларуска-кааператыўным банку вымала збліжэння з дзеячамі легендарнай «стотысячнай» Беларускай Сялянска-Работніцкай Грамады. Ужо ні для каго не сакрэт, што менавіта праз гэты банк БСРГ атрымлівала грашовыя сродкі для сваёй дзейнасці з усходу. Некаторыя лідары гэтай беларускай партыі былі ў адзін час і сябрамі камуністычных арганізацыяў, напрыклад Б. Тарашкевіч, П. Валашын, Р. Астроўскі ды інш. Цяпер цяжка сказаць, якую ролю ў БСРГ адыгрываў святар А. Коўш, ды і увогуле ці быў ён сябрам гэтай партыі. Наўрад ці праваслаўны святар быў актывістам бязбожнай кампартыі. Забягаючы наперад, зазначым, што ў 1939 г., пасля далучэння Заходняй Беларусі да БССР, бальшавікі арыштоўвалі многіх былых дзеячаў КПЗБ і КПП як шпіёнаў і трацкістаў, але А. Коўш застаўся на свабодзе. А вось яго сувязі з сенатарам Уласавым, хутчэй за ўсё, мелі месца ў рэальнасці. Апошні ў сярэдзіне 1920-х гг. наладзіў трывалыя кантакты з метадысцкай царквой, якая прафінансавала некаторыя праекты беларускага руху, у тым ліку і БСРГ. Верагодна, пры спрыяні Уласава, Коўш пазнаёміўся з некаторымі метадыстамі і згадзіўся прыняць удзел, разам з А. Луцкевічам і Р. Астроўскім, у перакладзе Бібліі на беларускую мову. Магчыма, частка перакладу вядомага гельсінгфорскага беларускамоўнага выдання Новага Завету 1931 г. належыць якраз яму а. Аляксандра.

У студзені 1927 г. па ўсёй Заходняй Беларусі адбыліся арышты прыхільнікаў Грамады. Аляксандр Коўш як галоўны бухгалтар банка, непасрэдна звязанага з «грашмыма для партыі», таксама быў арыштаваны. Некаторы час сядзеў у віленскай турме Лукішкі. Затым разам з астатнімі дзеячамі БСРГ быў этапаваны ўглыб Польшчы – у турму Вронкі. У вагоне цягніка разам са святаром аказаўся вядомы беларускі палітык Сымон Рак-Міхайлоўскі, пра што ён згадвае ў сваім «Турэмным дзённымі». Святар быў вызвалены ў сакавіку 1927 г. пад заклад да выroku суда. Ён вяртаецца ў Вільню, дзе і працягне сваю грамадска-царкоўную справу.

Аляксандр
ТОРНЫ

(Паводле выдання «Гродзенскіе епархіяльныя ведомості», 2011 г.)

(Заканчэнне
ў наступным нумары)

Аляксандр Коўш (у цэнтры)

польскае грамадзянства, адлюстроўвае яго няроўнае і цяжкае становішча. Не маючы пашпарта, многія святары былі дэпартаваныя польскімі ўладамі ў СССР (дзе пасля сталі ахвярамі сталінскіх рэпрэсіяў). Вядомы беларускі палітык Васіль Рагуля ў сваіх успамінах прыгадаў, што «ў жыцці на праваслаўных святароў глядзелі з падозраннем, а

шыць пытанне аўтакефаліі кананічным шляхам на царкоўным саборы. Але да сярэдзіны 1924 г. амаль усе нязгодныя іерархі страцілі свае пасады і былі змушаныя пераехаць за мяжу. Аднак канстанцінопальскі патрыярх пацвердзіў аўтакефалію праваслаўнай царквы ў Польшчы (хадзілі чуткі, што яго згода каштавала польскаму ўраду 30 000 франкаў).

Згода дом будзе

Уздоўж

1. Не хата ... красіць, а ... хату (прык.). 5. «Буду я цябе любіць, // Буду дужа шанаваць, // ... папалам дзяліць, // Гора з хаты выганяць». З беларускай народнай песні «Пайду, пайду, Ясю мілы». 9. Добрая то рэч, што ў хаце ёсць ... (прык.). 10. ... ў хаце, што аладкі ў мёдзе (прык.). 11. Свойская жыўеліна, якую першай запускаюць у новую хату. 12. Старажытнагрэчаская багіня перамогі. 14. Так яны і жылі: не было хаты, а ... купілі (прык.). 16. Фарба для валасоў.

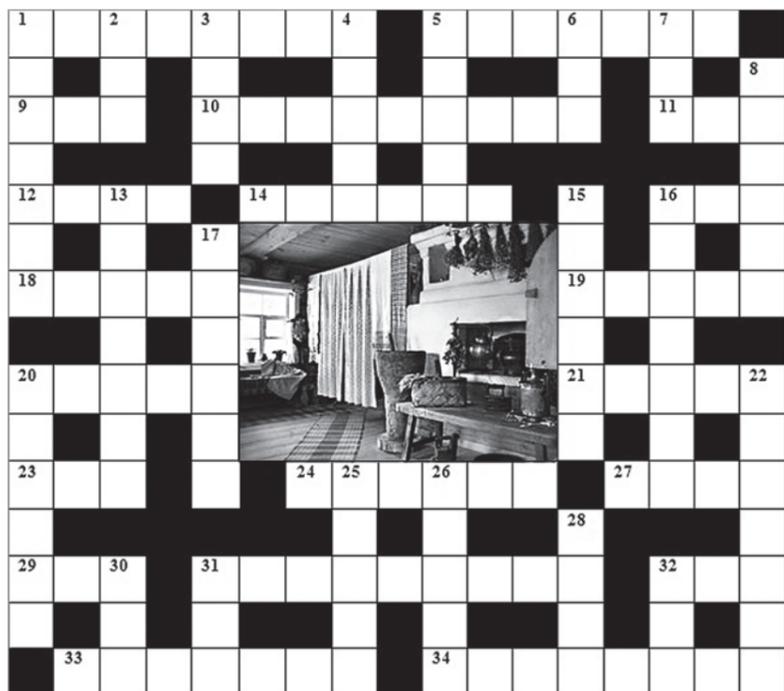
18. Хітры, крывадушны чалавек (перан.). 19. Прадмет, прызначаны для гульні, упрыгожвання. 20. Папярэдні малюнак. 21. ..., або вільчы страхі. 23. Дзень – бацька, а ... – маці (прык.). 24. «Не стой пад акном, // А ідзі ў хату. // Будзем прычы ... – // Абліжаш лапату» (прып.). 27. Ежа. 29. «Бабін ...». Так называлася месца ў хаце, дзе стаялі вёдры, кадзкі, а на сцяне вісела паліца з посудам. 31. Хата без гаспадара – ... (прык.). 32. «Бачу зноў родны ..., дарагія мясціны. // І за гэта, за ўсё, дзякуй вам, успаміны». З верша

А. Хацкевіч «Успаміны». 33. Згода дом будзе, а ... – руйнуе (прык.). 34. Доўгі шэраг пакояў у грамадскіх будынках, палацах.

Упоперак

1. Глухое стуканне. 2. Дзе сава і ... – там носа не тыч (прык.). 3. Жаргон. 4. Труба, якая служыць для ўзмацнення гуку. 5. У старых арміях самкнутае палявое ўмацаванне. 6. Жаночае імя. 7. Вялікая звязка чаго-небудзь. 8. У гультая і ... цячэ, і печ не пячэ (прык.). 13. ..., або груган; птушка, прылёт якой да хаты абячае хуткую бяду. 15. «Сыноў ... сваіх кліча // На нараду ў хату». З верша Янкі Купалы «Сыны». 16. Невялікая несамавітая хатка. 17. «І выган за хатай, // І ... ў двары, // І скарб небагаты // У хляве на гары». З верша Р. Рэўтовіч «Былое». 20. Жанчына, якая даглядае дзяцей у сям'і. 22. Шапка футрам наверх. 25. Канечная стадыя развіцця насякомых. 26. Аб'ява аб спектаклях, канцэртах. 28. «Я нарадзілася ў вясковай хаце, // І дзе б, здаецца, сёння ні была, // са мной заўсёды побач мая ...». З верша Г. Казак «Я нарадзілася ў вясковай хаце». 30. Вечназялёнае хвойнае дрэва. 31. Паўночная прамысловая рыба. 32. ... салдаты – не войска, ... дубы – не дуброва (прык.).

Склад
Лявон ЦЕЛЕШ

У тэатры «Зьніч»

15 сакавіка рамантычную манаоперу «Адзінокі птах» пра апошні дзень жыцця Адама Міцкевіча прадставіць для старэйшых глядачоў Андрэй Марозаў. Кампазітар – Алег Залётнеў, аўтар лібрэта і рэжысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева.

21 сакавіка для дзетак будзе ісці манаспектакль Сяргея Кавалёва паводле вершаў Кармэн Барнос дэ Гаштольд «Маленькі анёлак». Маленькія глядачы даведаюцца пра падарожжы анёлка-апекуна забытых жывёлаў, якога Бог спуściў на зямлю адшукаць самую няшчасную істоту. Выканаўца – Раіса Астрадавіна, рэжысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева.

Мікалай Лявончык

Увечары Мікалай Лявончык прадставіць паэтычны манаспектакль «Не праклінай, што я люблю...» паводле вершаванага рамана Ніла Гілевіча «Родныя дзеці». Аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр-пастаноўшчык спектакля – Галіна Дзягілева, музычнае суправаджэнне Дар'і Неўмяржыцкай.

28 сакавіка лялечны манаспектакль гурьмю «Казачная торба» прадставіць аўтар і выканаўца п'есы Леанід Сідарэвіч.

Увечары для дарослых будзе ісці музычна-паэтычны спектакль «У краіне светлай, дзе я ўміраю...» паводле самых вядомых твораў Максіма Багдановіча. Але ў спектаклі паэт паўстае невядомым нам... Аўтары інсцэніроўкі – Вячаслаў Статкевіч і Аляксандр Шундрык, рэжысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева. Выканаўца – В. Статкевіч, музычнае суправаджэнне і вакал – Сяргей Сарокін.

Спектаклі праходзяць у зале бібліятэкі імя А. Міцкевіча Культурнага цэнтра касцёла Св. Сымона і Св. Алены. Дзіцячыя пастаноўкі пачынаюцца а 15-й гадзіне, дарослыя – а 19-й. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па мінскім тэлефоне: 331-75-53.

Пост і Масляны тыдзень

Ціпер дзень пагуляць, а калісь, баба гаварыла, масліная начынаіцца, каляда канчаіцца, нядзеля – масліная, ета ўжо загаўляць, у панядзелак загаўляць ці ў вяскасене, можна загаваецца на пост, ета бліны пякуць, і твораг сабіраецца, масламі заліваюць у гаршчок і даюць усім: «Барыця ешця». І ўсю нядзелю ядуць малашная, ета ўжо загаўляць на пост. І на конях садзяцца, у цябе конь, у мяне конь, калісь аднаасобна было, садзяцца на каней, бяруць гарэлкі, бяруць закускі і едзяць, паедуць, радня жыве, там, будзя, хоць і за пяць кілометраў, на маслінку – і ўсі па сёлах на конях, наездзяцца, коні патомяцца, дамоў прыязжыцца, бутылку зноў выпіваюць, і цэлую нядзелю маслінку гулялі, а ціпер жа маслінку адзін дзень пагуляць на базары тут ці на плошчадзі, а тады загаўляць ужо ў панядзелак. Ета ад вужа толькі выпівалі і скаронная елі, штоб ужо ў лесі не пападаліся. Ета прыходзіш ты ка мне, ці, там, другі: «Давайця, хлопцы, «ад вужа». І ўсім дзеньям патрошкі даюць. Ета выпіваюць, і ў панядзелак ішчэ, там, закусыяць, а тады ўжо –

пост. Баба гаворы: «Прышоў пост – ужо падымае хвост». Гурок, калі сядзкі якія купляць ці камсы. А то – гурок, капуста... Суп пусты і боршч. Пост спраўлялі. Калісь баба казала: «Маслінка ета прахост. Любя, як Туся наша, смачна пад'есць, а работаць, штоб хтось работаў». А я гаворю: «А чаго?» – «А Маслініца, Маслініца толькі смашнікі есць. А Пост рабацяга. Гурочки і капусту паядая, да ўсё рабатая і рабатая, рабатая і рабатая». Мы гаворым: «Баб, дак хто яму варя?» – «А Гасподзь яго кормя». * Баба памерла, дзевяноста тры была. Мы бабу так даглядалі! Самі не ядзім, перва – бабе, мы, можа, і плоха дзелалі. Яна паставала. А мы возьмем да жыру жарянага ўваллёма-ўваллёма. Яна палядзіць і кажа: «Скалкі ё! Хто Богу сагршыў?» І я ўсё дзелала, і Ягорка, і Туся, меншыя, Маша ня дзелала, яны большыя, і Ваня. «Ой, дзетачкі, ешця вы самы. Я ня буду есць». А калі возьмем трошкі валлёма, матка і кажа: «Нясіця трапкач!» І каждай як увудзя! «Во вам, як бабу ў грэх уводзіць. Баба постуя. Ета яе дзела. А вы нашто ёй?»

Мы гаворым: «Баб, ня еш, мы ўлілі трошкі». Яна: «Ну во, ціпер мне і есць нечага. Я ўжо хлеба із'ем». А дурныя былі, плойма такія. Мы ж хацелі, штоб баба... А то б пашлі ў цэркву, а з цэрквы баба не дайця. Ета шэсць нідзель паставаць. І матка гаворы: «Во, табе як, што ты да двара ўжо не дайдзіш... есць што-небудзь». Дак баба пачне калі-небудзь на нас: «На што вы ліці?» А матка гаворы: «Яны правільна дзелаяць. Лліце, дзеці, штоб яна зусім з голаду ні памёрла! Поп ні постуя!» Усё матка казала: «Поп нажрэцца, да і ў цэркаў ідзець, да і варганя песні. А вы, дуракі, постуяць». Мой унук Сярожка кажа: «Баба, еш, а то саўсім ня будзіш хадзіць, то нага баліць, а то і другая забаліць.»

* У панядзелак пост начынаіцца, (ета ж, во – масліная нядзеля). Ета нядзеля пройдзя, у скрасене людзі загаўляць, а ў панядзелак наша баба супчыку сабе, цыбулінку ўкрыша, а наш Ягорка быў малы ішчэ, дак ён што дзелая, а нам матка зажаря чым-небудзь, ці салам, алею тады не было, дак час ён возьма, ложку памоча: «Баб, падалі!» Тады ж у адной місцы ядуць. Баба пойдзя, толькі пойдзя з міскай ці прынясе гаршчок, а ён скарэй сваю ложку да ў яе памоча. Баба той гаршчок вылля, ён скарэй у ложачку набярэ да ў яе. Штоб бабе жырней было. А мы смяёмся. А баба ж не дурная, палядзела, ня стала есць, а яна бульбы пакрыша, пшанца ўсыпя і звяра, цыбулінку, штоб пахла – пост ужо – а ён возьма да вылля туды. Яна: «Дзеці, хто нарушыў Божжы Закон?» Мы ўсі маўчым. Яна ўсіх палядзіць, усіх абойдзя, і Тусю, і Машу, пяць нас было, і да яго. Счас ён будзя казач: «Баб, ета не я!» А яна: «А я па вачах бачу, што ты». – «Баб, я адну ложачку ўліў!» Вот такі, што не змоўча. «Я адну ложачку ўліў». – «Нудак, адну ложачку! Усё Бог бача». Матка ўсё ругалася з бабай: «Што ты постуіш? Ты за сем нядзель, дак ты ног не пацягніш!» Ета ж калі б у магазін пашоў бы, купіў, тут грошай німа, ці сядзчыну, і нада ў Свяцкую ісці сем кілометраў, а тут німа ўрэмя,

і грошай німа. «Дак во, салом зажарю, і еш!» А ён... мы ж яму: «Калі б бабе ўваліць!» Ён ложку возьма, бабе ўвалле. Які ён тады ж быў, гадоў шэсць, возьме ўвалле, яна: «Хто ўліў?» – «Баб, трошкі – я, трошкі – не я!» Палядзіць па вачах: «Бог з табой сам... прыдзя ноччу». – «Баб, нож возьма і зарэжа?» – «Ета Бог сам рыхаць будзя, што будзя з табой дзелаць». Калі ўсцыцца, баба і кажа: «Во, ета за то, шта мне ў міску ллеш, а Бог табе во, штоб ты ўсцаўся».

Пост сем нядзель не гуляя,
А снег із палей убірая,
К вясне людзям зямлю ачышчая
І святоя Вялікадня даждыдая,
А ў прывяту юбыту
Кідая ўсю ён работу,
Ён паску пшанічную выпікая,
На сталы ўсё смачная выкладая.
У цэркві Пост Богу маліўся
І Госпаду Богу ўкланіўся,
Што Ісус Хрыстос к нам васкрэсіўся,
Будзе век з намі пражываці
І людзей ад горя спасаці.
І пост усём людзям хваліўся,
Што наш Ісус Бог васкрэсіўся.
На Вялікадня Пост не гуляя,
Ламцямі паску людзям ламаю
І ўсім людзям раздавая,
А вясне Пост раскі не ламаю,
А цэлаю бахонку ёй давая,
За то шта вясна ўсю зямлю засіваю,
І людзей у голадзі не кідаю,
Штоб да Міколы ўсё адсявалі
І ўражай людзі дажыдалі.
Наш Ісус Хрыстос васкрэся
І з намі на Вялікадня разгаўляя.
Увесь год Пост не гуляя,
А людзям работаць памагаю.

А Масленіца, баба казала, яна любя смачная паесць, да не работаць. Масленіца глядзіць, штоб гдзе бліноў з маслам наесца, і ад паста ўцякая. А Пост – рабацяга.

Запісаў Генадзь ЛАПАЦІН
(Заканчэнне артыкула
ў наступным нумары)

Сакавік

8 – Падокшын Сямён Аляксандравіч (1931, Гомель – 2004), вучоны-філосаф і гісторык культуры, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1984) – 85 гадоў з дня нараджэння.

9 – Мікола Козенка (Мікалай Аляксеевіч; 1951, Мазыр), этнахарэолаг, педагог, рэжысёр, дзеяч аматарскай творчасці, аўтар ідэі, праекта і мастацкі кіраўнік Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва «Берагіня», мастацкі кіраўнік Узорнага фальклорнага гурта «Берагіня» (Барысаўскі р-н), лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь дзеячам культуры і мастацтва (2014) – 65 гадоў з дня нараджэння.

10 – Выдронак Юрый Францавіч (1966, Дзяржынск), музыкант, фалькларыст, інтэрпрэтатар беларускай песеннасці і музыкі – 50 гадоў з дня нараджэння.

10 – Гасцюхін Уладзімір Васільевіч (1946, Расія), актёр, народны артыст Беларусі, заслужаны артыст Расіі, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола (1980), Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1982), Дзяржаўнай прэміі СССР (1985), Дзяржаўнай прэміі Расіі (1993), спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь (2002), прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі (2009), кавалер ордэна Ф. Скарыны (2011) – 70 гадоў з дня нараджэння.

10 – Грыцэнка Людміла Іванаўна (1956, Расія), мастак дэкаратыўна-ўжытковага мастацтва – 60 гадоў з дня нараджэння.

10 – Супрун Васіль Рыгоравіч (1926, Слоніўскі р-н – 2007), краязнаўца, археолаг, гісторык, пісьменнік – 90 гадоў з дня нараджэння.

11 – Гарошка Леў Юр'евіч (1911, Карэліцкі р-н – 1977), святар, рэлігійны і грамадскі дзеяч, даследчык гісторыі рэлігіі і царквы ў Беларусі, беларускай культуры, літаратар у эміграцыі (Германія, Францыя, Вялікабрытанія) – 105 гадоў з дня нараджэння.

11 – Есьман Ларыса Аляксандраўна (1936, Мінск), архітэктар, адна з распрацоўшчыцаў Генеральнага плана развіцця Мінска да 2000 г., лаўрэат прэміі Савета Міністраў СССР (1985) – 80 гадоў з дня нараджэння.

11 – Яцкевіч Зміцер Лявонцьевіч (1966, Бабруйск), вучоны-гісторык, археограф, архівіст – 50 гадоў з дня нараджэння.

12 – Беларускі этнаграфічны музей у Белавежы (Польшча; дзейнічаў з 12 сакавіка 1966 г. да 31 мая 1973 г.) – 50 гадоў з часу адкрыцця.

13 – Лейтман Леў Мееравіч (Маркавіч; 1896, Петрыкаў – 1974), мастак, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, педагог – 120 гадоў з дня нараджэння.

13 – Раманка Расціслаў Міхайлавіч (1936, Гомель – 2011), мастак манументальна-дэкаратыўнага мастацтва, жывапісец, педагог, уладальнік знака Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь «За ўклад у развіццё культуры Беларусі» (2005) – 80 гадоў з дня нараджэння.

13 – Таболіч Рыгор Фядосавіч (1956, Жыткавіцкі р-н), жывапісец, які працуе ў жанрах сюжэтна-тэматычнай карціны, партрэта, пейзажу, нацюрморту, у 2000 г. адкрыў першую прыватную мастацкую галерэю ў Магілёве – 60 гадоў з дня нараджэння.

14 – Дубашынскі Павел Піліпавіч (1931, Шаркаўшчынскі р-н – 2000), актёр, народны артыст Беларусі – 85 гадоў з дня нараджэння.

14 – Звінаградскі (Звінаградскі) Барыс Фёдаравіч (1896, Турцыя – 1982), жывапісец, тэатральны мастак, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 120 гадоў з дня нараджэння.

14 – Каваленя Аляксандр Аляксандравіч (1946, Капыль), вучоны-гісторык, педагог, член-карэспандэнт НАН Беларусі, заслужаны дзеяч навукі Беларусі, выдатнік адукацыі Беларусі – 70 гадоў з дня нараджэння.

14 – Місько Павел Андрэевіч (1931, Слуцкі р-н – 2011), пісьменнік – 85 гадоў з дня нараджэння.

14 – Хлапіцкі Юзаф Гжэгаж (1771, Валынь – 1854), удзельнік паўстанняў 1794 і 1830 – 1831 гг., генерал дывізіі – 245 гадоў з дня нараджэння.

16 – Гарэлік Любоў Мікалаеўна (1941, Мінскі р-н), літаратуразнаўца, даследчык пытанняў сучаснага літаратурнага працэсу, аўтар навуковых працаў, прысвечаных творчасці А. Пысіна, Р. Барадуліна, П. Броўкі, Алеся Звонака, Максіма Танка, А. Куляшова, П. Панчанкі, Я. Янішчыц і інш. – 75 гадоў з дня нараджэння.

16 – Кірычэнка Мікалай Міхайлавіч (1946, Маладзечна), актёр тэатра і кіно, народны артыст Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (2000), тэатральнай прэміі імя І. Буйніцкага (1999), спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь (2006), педагог – 70 гадоў з дня нараджэння.

17 – Голанд Ян Давід (1746, Германія – 1827), польскі кампазітар і дырыжор, прыватны кампазітар і капельмайстар Нявіжскай капэлы Радзівілаў у канцы XVIII ст., аўтар операў, балета, кантаты, сімфоніі, паланэзаў, серенадаў – 270 гадоў з дня нараджэння.

18 – Вольтэр Эдуард Аляксандравіч (1856, Латвія – 1941), літоўскі і латышскі вучоны-гісторык, філолаг, этнограф, археолаг, бібліяграф, даследчык балтыйскіх і славянскіх народаў, які вывучаў старажытныя могільнікі на Беларускім Панямонні, збіраў археалагічныя і этнаграфічныя матэрыялы ў Беларусі, – 160 гадоў з дня нараджэння.

18 – Падліпскі Аркадзь Міхайлавіч (1946, Віцебск), журналіст, гісторык-краязнаўца, які вывучае гісторыю Віцебска другой паловы XIX – пачатку XX стст., – 70 гадоў з дня нараджэння.

18 – Рыжскі мірны дагавор 1921 г., дагавор паміж РСФСР (таксама ад імя БССР) і УССР з аднаго боку і Польшчай з другога пра спыненне савецка-польскай вайны 1919 – 1920 гг. і нармалізацыі адносінаў – 95 гадоў з часу падпісання.

18 – Супінскі Антон Канстанцінавіч (1896, Пінскі пав. – 1960), фалькларыст, збіральнік беларускага фальклору, этнограф, археолаг – 120 гадоў з дня нараджэння.

19 – Кісялёў Генадзь Васільевіч (1931, Расія – 2008), вучоны-гісторык, літаратуразнаўца, пісьменнік, археограф, архівіст, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Якуба Коласа (1990) – 85 гадоў з дня нараджэння.

19 – Хлусовіч Юзаф (1776, Лёзненскі р-н – 1828), ваенны дзеяч, удзельнік паўстання 1794 г. – 240 гадоў з дня нараджэння.

20 – Баландзін Канстанцін Іванавіч (1946, Баранавіцкі р-н), вучоны-гісторык, культуролог, які вывучае гісторыю Беларусі, гісторыю беларускай культуры, праблемы выхавання маладога пакалення, выдатнік адукацыі Беларусі – 70 гадоў з дня нараджэння.

20 – Карпілава (Разенблат) Бася Залманаўна (1921, Азербайджан – 2013), артыстка балета, заслужаная артыстка Беларусі – 95 гадоў з дня нараджэння.

20 – Кульбак Майсей Саламонавіч (1896, Смаргонскі р-н – 1937), яўрэйскі пісьменнік, аўтар паэтычных, праязічных і драматургічных твораў, перакладчык – 120 гадоў з дня нараджэння.

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 8

Уздойж: 6. Хутар. 9. Менка. 10. Угавор. 11. Лага. 13. Маёнтак. 14. Малі. 17. Марка. 18. Арыён. 19. Сядло. 20. Антык. 21. Эфір. 22. Паставы. 26. Марс. 29. Парнас. 30. Уззел. 31. Асада.

Упоперак: 1. Ямал. 2. Рай. 3. Гута. 4. Раён. 5. Мова. 7. Таварыства. 8. Ракітнік. 12. Гарадзішча. 15. Народ. 16. Пасад. 17. Мясцічка. 23. Ачаг. 24. Тэнт. 25. Вось. 27. Сяло. 28. Рум.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

НЯДЗЕШАЎ Іван Аляксеевіч (1845 – 14 кастрычніка 1881) – святар, пісьменнік, адзін з першых даследчыкаў (XIX ст.) беларускай мовы. Некаторы час жыў у г. Замосць (Польшча). Аўтар працы «Гістарычны агляд найважнейшых гукавых і марфалагічных асаблівасцяў беларускіх гаворак» («Русский филологический вестник», Варшава, 1884, т. 12), у якой вызначаў геаграфічныя межы беларускай мовы ў Віленскай, Гарадзенскай, Мінскай, Чарнігаўскай, Віцебскай, Ковенскай губернях, а таксама прааналізаваў гісторыю развіцця гукаў і граматычных формаў беларускай мовы пераважна паводле помнікаў беларускага пісьменства XVI – XVII стст.

НЯМІГА – адна з найстаражытных вуліцаў Мінска. Знаходзіцца ў гістарычным цэнтры горада, паміж р. Свіслач і вул. К. Цэткін. Працягласць 1840 м. Узнікла ў XII ст. як адна з цэнтральных гандлё-

вых магістраляў, што злучала гандлёвую плошчу перад Менскім замкам (Ніжні рынак) з былым Койданаўскім трактам. У дакументах XVI – XVIII стст. называлася Нямізкай. Назву атрымала ад ракі Нямігі (прыток Свіслачы, у пач. XX ст. заключаная ў падземны ка-

Вуліца Няміга. Раку Няміга хаваліся ў бетонны калектар (1926 г.)

лектар), уздойж якой вуліца пралягала. У XIX ст. уключала Ніжні і Рыбны рынкі і звязвала гандлёвую плошчу на Траецкай гары з рынкам на былым Раманаўскім прадмесці (раён сучасных вул. Раманаўская Слабада і Мяснікова).

Да канца XVIII ст. забудова была пераважна драўляная (у 1793 г. існавалі толькі 2 мураваныя дамы), шмат разоў гарэла (асабліва моцны пажар у 1835 г.).

У пач. XVII ст. на скрыжаванні вуліцаў Няміга і Ракаўскай пабудаваны ансамбль праваслаўнага манастыра з Мінскай Петрапаўлаўскай царквой; у XVIII ст. на Нямізе пабудаваная синагога (не збераглася). У XIX ст. забудаваная 2- і 3-павярховымі жылымі будынкамі з крамамі, што стваралі суцэльны вулічны фронт, мелі асобныя рысы стылю класіцызму. Спачатку праезная частка вуліцы была вымашчаная драўляным насцілам, у XVII – XVIII стст. забрукаваная каменнем, у пач. XX ст. заасфальтаваная.

Вуліца Няміга (1970-я гг.)

У Вялікую Айчынную вайну ў раёне вул. Няміга і Ракаўскай было гета.

У пач. 1970-х гг. старая забудова Нямігі па-варварску знішчаная ў сувязі з рэканструкцыяй транспартнай магістралі вул. М. Багдановіча – Няміга. Паводле праекта 1976 г. (С. Мусінскі, Г. Каласкова, Г. Басінкевіч) у канцы XX ст. пабудаваны гандлёвы цэнтр «На Нямізе», а таксама – жылыя дамы павышанай паверхавасці, пешаходная эспланада, узятая над праезнай часткай. На пачатку 2000-х гг. высотнымі будынкамі забудаваная процілеглая частка пачатку вуліцы (пры гэтым былі знесеныя рэшткі старой архітэктуры Нямігі).